

Dr habil. Tadeusz Szulc, prof. UE

2022 -04- 28

Katedra Badań nad Rozwojem Państwa i Prawa

Wydział Prawa i Administracji

Uniwersytet Łódzki

Przewodniczący
Rady Dyscypliny Nauk Prawne

dr hab. Wojciech Morawski prof. UMK

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Michała Komarnickiego
pt. „Wydział Prawno-Ekonomiczny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w
Toruniu w latach 1945-1953. Studium historycznoprawne”
napisanej pod kierunkiem naukowym
dr hab. Zbigniewa Naworskiego prof. UMK i dr hab. Anny Moszyńskiej prof. UMK**

1. Podstawa opracowania recenzji.

Recenzja sporządzona została na podstawie pisma Przewodniczącego Rady Dyscypliny Nauk Prawnych Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu dr hab. Wojciecha Morawskiego prof. UMK z dnia 14 marca 2022 r., na mocy którego powierzono mi obowiązki recenzenta rozprawy doktorskiej mgr Michała Komarnickiego.

Na ocenę dysertacji wpływ mają cztery elementy: wybór problemu badawczego, struktura, zawartość merytoryczna, strona formalna poszczególnych rozdziałów. Z nich wynika wewnętrzna systematyka recenzji.

2. Ocena wyboru tematu pracy, celu i metod badawczych.

O powstawaniu uniwersytetu toruńskiego pisali m.in.: Ludwik Kolankowski¹, Jan Belkot², Jacek Staszewski³, Anna Supruniuk, Mirosław A. Supruniuk⁴. Podobnie jest z historią Wydziału Prawno-Ekonomicznego UMK. O Wydziale pisali Władysław

¹L. Kolankowski, *Powstanie i organizacja uniwersytetu*, w: *Uniwersytet Mikołaja Kopernika 1945-1955*, red. R. Galon, PWN, Warszawa 1957, s. 14-37.

²J. Belkot, *Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu w latach 1945-1985*, TTK, Toruń 1986.

³J. Staszewski, *55 lat Uniwersytetu Mikołaja Kopernika*, *Rocznik Toruński*, T. 28, Rok 2001, s. 25-35.

⁴A. Supruniuk, M.A. Supruniuk, *Tajemnicze początki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (Wilno i Lwów w Toruniu). Ze wspomnieniami Józefa Szulcego*, Wyd. Naukowe UMK, Toruń 2017.

Namysłowski⁵, Ewa Gajda⁶. Część materiałów źródłowych dotyczących powstania i funkcjonowania Uniwersytetu została opublikowana drukiem⁷, to jednak brak jest monografii, która w sposób pełny przedstawiałaby dzieje toruńskiej Uczelni, zwłaszcza Wydziału Prawa.

Podstawę źródłową dysertacji stanowią: ustawy, rozporządzenia regulujące funkcjonowanie szkolnictwa wyższego, artykuły prasowe, dokumenty z archiwum UMK w Toruniu, UMCS w Poznaniu, z Archiwów Państwowych Bydgoszczy i Torunia, z Archiwum IPN.

Wybrana przez Doktoranta materia jawi się interesująco, wybór tematu oceniam pozytywnie, jest on niezwykle aktualny. Decyzję uważam za trafną, gdyż utworzenie i funkcjonowanie Wydziału w okresie lat 1946-1953, w bardzo trudnym z przyczyn politycznych, społecznych, gospodarczych, było nie lada osiągnięciem dla odradzającego się po wojnie miasta Torunia, miasta bez tradycji uniwersyteckich. Problematyka ta nie doczekała się dotychczas dogłębnego opracowania w literaturze historyczno-prawnej. Tytuł zapowiada pracę poświęconą trudnym początkom i kształtowaniu w nowych warunkach politycznych, ustrojowych UMK i jednego z jego wydziałów, Wydziału Prawno-Ekonomicznego (Wydziału Prawa).

Jako cel rozprawy mgr Michał Komarnicki przyjął *ukazanie wieloaspektowej historii konstytuowania się Wydziału oraz pierwszych ośmiu lat jego działalności* (s.4). Weryfikacji celu pracy służyć miały cztery cele szczegółowe:

1. Wpływ organizacji uniwersyteckich studiów prawniczych lat 1918-1939 na ustawodawstwo powojenne;
2. Zmiana ustroju państwa i jej wpływ na organizację i funkcjonowanie szkolnictwa wyższego;
3. Wpływ władzy ludowej na kształcenie i funkcjonowanie kadry naukowo-dydaktycznej i studentów na Wydziale Prawno-Ekonomicznym UMK;
4. Wpływ zmian polityczno-społecznych na badania naukowe prowadzone Na Wydziale Prawno-Ekonomicznym UMK.

Autor trafnie sformułował tezy pomocnicze, niestety niezupełnie znajdują one odzwierciedlenie tak w konstrukcji, jak i w treści rozprawy. Zastrzeżeń, w zasadzie, nie

⁵W. Namysłowski, *Wydział Prawa w: Uniwersytet Mikołaja Kopernika 1945-1955*, red. R. Galon, s. 248-270.

⁶E. Gajda, *Krótki rys historii Wydziału Prawa i Administracji UMK w Toruniu w: Ze Złotej Księgi Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika*, red. S. Salmonowicz, M. Sobczyk, Wyd. Naukowe UMK, Toruń 2015, s. 13-35.

⁷*Powstanie i pierwsze dziesięć lat UMK 1945-1956. Wybór źródeł*, wyd. H. Ducekowska-Moraczewska, Wyd. Naukowe UMK, Toruń 1995; A. Supruniuk, M.A. Supruniuk, *Uniwersytet z Łaski Bożej. Lata 1945-1946 w historii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w prasie i radio. Ze wspomnieniem Andrzeja Tomczaka*, Wyd. Naukowe UMK, Toruń 2015.

budzą przyjęte w pracy ramy chronologiczne lata 1945–1953, które podzielone zostały na dwa podokresy: 1945-1951 i 1951-1953. Jako cezurę przyjęto r. 1951, w którym ministerstwo wstrzymało nabór studentów na studia prawnicze. Tym niemniej narracja wykracza poza przyjęte ramy chronologiczne, odwołując się do organizacji studiów prawniczych w II Rzeczypospolitej celem porównania zmian wprowadzanych w ich organizacji po r. 1945.

Odnosnie metod badawczych wykorzystanych w rozprawie Doktorant deklaruje, że są to przede wszystkim metody: historyczno-prawna i formalno-dogmatyczna, które posłużyły *ukazaniu stanu faktycznego oraz zachodzących zmian w przepisach prawa* w zakresie kształcenia na wydziałach prawa w okresie II Rzeczypospolitej i w l. 1945-1951. Ponadto przy pisaniu posiłkował się metodami: opisową i statystyczno-opisową. Tymczasem ze wskazanych przez Doktoranta metod badawczych dominującą jest metoda opisowa. W pracy nie natrafiliśmy na wykorzystanie metody formalno-dogmatycznej, podobnie jest z metodą statystyczno-opisową

3. Ocena poprawności struktury rozprawy oraz jej zawartości merytorycznej

Recenzowana rozprawa liczy 168 strony, na które składają się: dziewięciostronicowy wstęp (ss. 4-13), pięć rozdziałów (ss. 14-163), zakończenie (ss. 164-168). Ponadto aneksy w formie: tabel (ss. 169-191), fotografii (ss. 192-210;), wybranych dokumentów źródłowych (s. 211-248). Bibliografie zamieszczono na 15 stronach (ss. 249-263), i na samym końcu spisy: tabel i fotografii (ss. 264-268). W efekcie praca liczy 268 stron.

Pierwszy rozdział zatytułowany: *Organizacja szkolnictwa wyższego i nauczania prawa w latach 1918-1939 i 1945-1951 – główne aspekty* (s. 14-61) stanowi wprowadzenie do tematu doktoratu. Został on *podzielony* na trzy podrozdziały: 1-y traktuje o organizacji szkolnictwa wyższego w l. 1918-1939 i jego podstawach prawnych: ustawie z dnia 13 lipca 1920 r. o szkołach akademickich i ustawie z dnia 15 marca 1933 r. o szkołach akademickich. Sprowadza się to do streszczenia postanowień powyższych aktów prawnych. Efektem są powtórzenia pojawiające się w tekście. Przyjęty sposób narracji nie pokazuje Czytelnikowi wyraziście zmian w szkolnictwie akademickim wprowadzonych ustawą z 1933 r.

Kolejny podrozdział zatytułowano *Organizacja szkolnictwa wyższego po 1945 r.* (s. 27-44). Niestety Doktorant nie omawia organizacji szkolnictwa wyższego lecz organizację wstępnego roku studiów, dokonując streszczenia kolejnych (chronologiczne) aktów prawnych. Niezastosowanie kryterium przedmiotowego utrudnia dostrzeżenie zmian zachodzących np.: w zasadach rekrutacji; w zakresie kryteriów warunkujących przyjęcie na studia itd. Następnie Autor referuje akty prawne traktujące o Radzie Szkół Wyższych.

o uprawnieniach ministra oświaty, Rady Głównej do Spraw Nauki i Szkolnictwa Wyższego (s. 35-39) i na końcu o organizacji szkolnictwa akademickiego (s. 40-42).

W trzecim podrozdziale *Organizacja studiów prawniczych w latach 1918-1938 i 1945-1951 – analiza zmian zachodzących w nauczaniu prawa* zasygnalizowany został spór, który miał miejsce po r. 1918 r. w przedmiocie kształcenia przyszłych prawników. Tekst nie jest spójny, gdyż Autor referuje postanowienia rozporządzenia Ministra WRiOP z dnia 16 października 1920 r. w sprawie organizacji studiów prawnych na uniwersytetach państwowych nie wyjaśniając rolę wspomnianego rozporządzenia w toczącym się sporze (s. 46-50). Podobnie jest z omawianym projektem rozporządzenia z dnia 12 sierpnia 1939 r. w sprawie organizacji studiów prawniczych w szkołach akademickich (s. 51-55). Nie widzimy logicznego ciągu zdarzeń w przedstawieniu przez Doktoranta zmian wprowadzanych w szkolnictwie wyższym po r. 1945 w stosunku do programów nauczania sprzed r. 1939 (s. 55-59).

Kolejny rozdział pracy stanowi dalsze wprowadzenie do tematu recenzowanej dysertacji. Rozdział II *Utworzenie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu* Autor zaczął od podrozdziału poświęconego powstaniu i organizacji UMK w Toruniu (s. 62-72). Zagadnienie powstania uniwersytetu zostało przedstawione w sposób chaotyczny, powierzchowny. Autor idzie za literaturą przedmiotu nie wnosząc nic nowego. Uważamy, że należało przedstawić wpierw poglądy literatury odnoszące się do powstania uczelni, ustosunkowując się do nich. Temat organizacji UMK -umieszczony w tytule- został pominięty w podrozdziale. Autor dysertacji prześlizguje się po staraniach, zabiegach, których efektem było utworzenie Uniwersytetu kończąc je uwagą: *Szeroki opis tych wydarzeń, od maja do lipca możemy znaleźć w korespondencji prof. J. Wilczyńskiego oraz prof. W. Dziejulskiego adresowanej, czy to do samego prof. L. Kolankowskiego, czy też do władz państwowych*⁸.

W kolejnym podrozdziale zatytułowanym: *Uniwersytet w pierwszych trzech latach działalności – władze i struktura. Wydziały oraz warunki bytowe* Autor wskazał kwestie, którymi się zajmuje. Mianowicie są to: władze, struktura, wydziały i warunki bytowe. Mimo tej zapowiedzi w strukturze podrozdziału nie wyodrębniono części traktujących o: a) władzach Uniwersytetu; b) jego strukturze; c) wydziałach. Poruszone zostały jedynie sprawy dotyczące bazy lokalowej i warunków bytowych (ss. 74-78). Z treści podrozdziału zatytułowanego *Kontekst polityczny – organizacje partyjne i administracja państwowa w otoczeniu Uniwersytetu i ich wpływ na jego funkcjonowanie do roku 1953* (ss. 79-92), odnosimy wrażenie, że został on napisany bez przygotowanego wcześniej

⁸ M. Komarnicki, *Rozprawy ...*, s. 71.

planu. W rozważaniach nie poruszono takich kwestii jak: a) instytucje (organy partyjne, państwowe, bezpieczeństwa, administracji m. Torunia) które z urzędu interesowały się działalnością Uniwersytetu i Wydziałów, panującymi na nim/nich nastrojami; b) jak układały się relacje między władzami uczelni a władzą polityczną; c) jakie były formy nadzoru, jaką presję wywierano na władze szkoły wyższej w zakresie polityki zatrudnienia, obsady stanowisk, awansu, nadawania tytułów, w zasadach naboru na studia, prowadzenia wykładów; d) nie wskazano, jak była oceniana kadra naukowo-dydaktyczna przez władze polityczne, czy na UMK działały *uczelniane szóstki* celem oceny kadry profesorskiej i pomocniczej; czy powołano delegatów do spraw młodzieży szkół wyższych, jaką rolę spełniał uczelniany komitet partyjny. Są to problemy ważne, gdyż pokazują kontekst polityczny, społeczny, w którym przyszło funkcjonować młodej uczelni. Passus poświęcony organizowaniu na Pomorzu, w latach 1945-1947/48 partyjnych struktur terenowych PPR-u i PPS-u, będących zapleczem dla nowej władzy nie dotyczy tematu pracy (ss. 79-82).

Przechodząc do merytorycznej części rozprawy -Rozdział III *Wydział Prawno-Ekonomiczny UMK w Toruniu w latach 1945-1953*- Doktorant zaczął od wstępu (ss. 93-96), w którym powtórzył, że kadre nowego wydziału tworzyli profesorowie uniwersytetu wileńskiego i lwowskiego. Podrozdział pierwszy poświęcony został omówieniu: *Powołania Wydziału i programowi studiów* (ss. 96-104). Nie znajdujemy odpowiedzi na pytanie, czy zamierzano utworzyć Wydział Prawa⁹, Wydział Prawno-Społeczny¹⁰, Wydział Prawa i Nauk Społecznych¹¹ czy też Wydział Prawno-Ekonomiczny¹². Co zadecydowało o przyjęciu ostatecznie nazwy Wydział Prawno-Ekonomiczny? Czy wywarło to wpływ na strukturę wydziałową, czyli w podziale na sekcję prawniczą i s. ekonomiczną?¹³ Nie znajdujemy odpowiedzi na pytanie dlaczego na przełomie roku 1948/1949 nastąpiła zmiana nazwy Wydziału Prawno-Ekonomicznego na Wydział Prawa¹⁴. Kwestię programu studiów potraktowano zdawkowo, więcej

⁹ *Powstanie i pierwsze dziesięć lat...*, tekst nr 5, s. 12; nr 19, s. 32; nr 20, s. 34; 23, s. 37; 25, s. 39; 49, s. 74.

¹⁰ *Ibidem*, nr 51, s. 76; pismo Ministra Oświaty z 27 października 1945 r. do L. Kolankowskiego, rektora UMK; 57, s. 82; pismo rektora UMK z 9 listopada 1945 do Ministra Oświaty; zob. nr 61, s. 87; protokół z szóstego zebrania Komitetu Organizacyjnego Uniwersytetu... z 22 listopada 1945 r.

¹¹ *Ibidem*, nr 34, s. 55 pismo Władysława Dziewulskiego z 20 września 1945 r. w zastępstwie Rektora UMK do Ministra Oświaty.

¹² Zob. **W. Namysłowski**, *Wydział Prawa...*, s. 248.

¹³ O sekcjach zob. *Inwentarz Zespołu (zbiór) akt Sekretariat Rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika z lat 1945-1961*, Nr zespołu 34, s. 5, INWENTARZ - Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu <https://www.uw.torun.pl/infoplus/infoplus/2019/09/1908>

¹⁴ Informację o zmianie nazwy znajdujemy w rozdziale V na s. 163, przypis 694.

miejsca poświęcono trudnościom związanym z obsadą katedr i problemom lokalowym (ss. 101-103). W podrozdziale trzecim: *Katedry i ich obsada w latach 1945-1953* nie dowiadujemy się, że Wydział Prawno-Ekonomiczny powstał jako trzeci kolejny wydział UMK, i podstawą prawną, w oparciu o którą utworzone zostało 16 katedr na Wydziale Prawno-Ekonomicznym, było rozporządzenie Ministra Oświaty z 18 stycznia 1946 r.¹⁵. Autor skupił się na wskazaniu zmian w programach studiów prawniczych w l. 1946-1949, aby następnie podać wykaz katedr z ich kierownikami. Jeden z r. 1946, drugi z r. 1948/49¹⁶, przerzucając na czytelnika ocenę wprowadzonych zmian. Nasuwa się tu pytanie, czy zmiany miały charakter istotny czy kosmetyczny? Mgr M. Komarnicki stwierdza, że *od 1946 r. zmiany organizacyjne, doprowadziły do zniesienia, połączenia lub rozszerzenia poszczególnych katedr* jednakże nie ilustruje tego twierdzenia stosownymi przykładami. Szkoda, że list katedr z obsadą na r. 1946 nie została opatrzona informacją, że w styczniu t.r. działało tylko 5 katedr z obsadą profesorską, zaś resztę powierzono zastępcom profesora¹⁷. Autor milczy w kwestii czy w ramach katedr funkcjonowały zakłady,¹⁸. Mgr M. Komarnicki pominął w swoich rozważaniach artykuł W. Namysłowskiego, *Wydział Prawa*, w którym zawarte są istotne informacje o poszczególnych katedrach m.in.: o ich składzie osobowym, działalności dydaktycznej i naukowej¹⁹. Od tematyki podrozdziału odbiega passus traktujący o relacji pomiędzy organizacją partyjną a władzami wydziału, naszym zdaniem należało go umieścić w Rozdziale II, podrozdział 3 *Kontekst polityczny – organizacje partyjne ...*²⁰. Do podrozdziału włączono ustęp traktujący o filii UMK, tzn. o Studium Prawno-Administracyjnym w Olsztynie (ss. 124-125). Sądzymy, że należało tę część ująć w formie osobnego punktu.

Tytuł kolejnego podrozdziału brzmi: *Wybrane prace naukowe na Wydziale – Karol Koranyi, Wojciech Hejnosz, Wiktor Kornatowski oraz inni*. Czytelnik spodziewa się, że Doktorant omówi wybrane prace naukowe m.in. wymienionych

¹⁵Zob. Rozporządzenie Ministra Oświaty z dnia 18 stycznia 1946 w sprawie utworzenia 16 katedr na Wydziale Prawno-Ekonomicznym UMK, w: *Powstanie i pierwsze dziesięć lat ...* s. 111, nr 77.

¹⁶M. Komarnicki, *Rozprawa ...* s. 117, 118-119.

¹⁷*Inwentarz Zespołu (zbioru) akt Sekretariat Rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika ...*, s. 6; W. Namysłowski, *Wydział Prawa w: Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu 1945-1955*, red. R. Galon, PWN, Warszawa 1957, s. 248.

¹⁸Wzmianka o zakładach zob. *Powstanie i pierwsze dziesięć lat ...* s. 220. tekst nr 135 z 1 czerwca 1950 r.: *Sprawozdanie Władysława Namysłowskiego dziekana Wydziału Prawno-Ekonomicznego UMK za r. akad. 1949/1950*, s. 220

¹⁹W. Namysłowski, *Wydział Prawa...* Tym niemniej artykuł W. Namysłowskiego jest znany Doktorantowi, gdyż zamieszczony został w bibliografii rozprawy.

²⁰M. Komarnicki, *Rozprawa...* s. 79-92.

wybitnych badaczy, prace, które powstały przed r. 1953. Niestety treść podrozdziału nie jest zgodna z jego tytułem. O pracy naukowej prof. Koranyiego dowiadujemy się, że *była wyjątkowa i płodna*, zaś w latach 1945-1951 *opublikowano szereg prac napisanych przez samego prof. K. Koranyiego [i] ... jego podopiecznych - łącznie 19 pozycji*²¹. Podrozdział zamykają uwagi odnoszące się do relacji partia – kadra profesorska po r. 1948. Na zakończenie rozdziału brak podsumowania.

O *Sprawach Studenckich* traktuje rozdział IV. Został on ujęty w postaci dwóch podrozdziałów, z których pierwszy, mgr M. Komarnicki poświęcił *charakterystyce demograficznej i społecznej osób studiujących na wydziale* (ss. 133-146). Autor wyszczególnił problemy, które zamierza przedstawić. Należą do nich: *zasady i wyniki rekrutacji, pochodzenie społeczne, źródło utrzymania, przynależność polityczna, liczebność studentów i ich klasyfikacja*. Należałoby oczekiwać, że struktura tekstu odpowiadać będzie powyższemu wyliczeniu. Tymczasem Podrozdział napisany chaotycznie. W efekcie nie wiemy jakie były zasady rekrutacji i jak ona przebiegała. Kwestia składu komisji dokonującej doboru kandydatów na studia, poruszona została w trzech miejscach, poprzedzielanych innymi zagadnieniami²².

Drugi podrozdział zatytułowany *Organizacje i życie studenckie na UMK i Wydziale* poświęcony został *formom aktywności studenckiej* w latach 1945-1953 (ss.146-153). W treści ograniczono się do bardzo pobieżnego opisanie: a) działalności Bratniej Pomocy na Wydziale; b) likwidacji pluralizmu działających na wyższych uczelniach organizacji studenckich. W efekcie niewiele się dowiadujemy o uniwersyteckich, wydziałowych organizacjach i życiu studenckim.

Ostatni rozdział rozprawy traktuje o zawieszeniu naboru studentów w 1951 r. i likwidacji w r. 1953 Wydziału Prawa UMK. Autor w sposób syntetyczny przedstawia przyczyny, które zaważyły na podjęciu przez Ministerstwo Oświaty takich decyzji, składając je na karb ogólnej polityki władz państwa w stosunku do szkolnictwa wyższego²³. Autor nie docenił dokumentów zawartych w wyborze źródeł wydanych przez H. Duczkowską-Moraczewską, z których dowiadujemy się o stosunku władz politycznych, partyjnych do władz Wydziału, kadry

²¹ Ibidem, s.128.

²²Ibidem, s. s. 137-139.

²³O przyczynach zawieszenia wydziału prawa UMK zob. L. Budkiewicz-Szczupak, *Program nauczania prawa na Wydziale Prawa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w latach 1915-1962*, Acta Universitatis Wratislaviensis nr 1913, Wrocław 2019, s. 249-250.

profesorskiej, presji przez nią, jak i przez podporządkowane im organizacje i młodych pracowników nauki wywieranej na kadre profesorską. Informacje tam zawarte ukazałyby tło polityczne, nastawienie władz politycznych do Wydziału czego efektem była decyzja o zawieszeniu rekrutacji na studia prawnicze. Sądząc, że użycie terminu *repatriacja naukowa*²⁴ na przeniesienie pracownika naukowego z zawieszzonego w funkcjonowaniu wydziału UMK na wydział innego uniwersytetu nie odpowiada znaczeniu tego terminu²⁵.

Rozprawę wieńczy ogólnikowe *Zakończenie* (ss. 164 – 168), w którym trudno doszukać się informacji, w jakim stopniu zrealizowane zostały cele wskazane we wstępie pracy²⁶.

Do tekstu dysertacji dołączono zbiór aneksów w postaci tabel, mogących stanowić uzupełniający materiał ilustracyjny do tego, o czym Autor pisze w pracy. Niestety w treści dysertacji nie znajdujemy odwołań do tychże tabel. Podobnie jest z fotografiami i z wybranymi dokumentami źródłowymi. Powstaje pytanie co do wniosków, które wypływają z zawartości podanych tabel i treści dokumentów zamieszczonych w Aneksie? W aktualnym ujęciu Rozprawa i Aneksy stanowią dwie odrębne, jakby nie związane części.

4. Ocena strony formalnej pracy

Praca budzi zastrzeżenia pod względem formalnym.

- jednym z problemów Doktoranta jest skorelowanie tytułu podrozdziału z jego treścią.
- źródła wykorzystane w rozprawie nie zostały poddane analizie.
- w spisie treści (s. 2) Rozdział III pominięto tytuł podrozdziału 2;
- s. 27 przypis 106 nie potwierdza poglądu Autora;
- s. 36 przypis 154 nie potwierdza poglądu Autora;
- s. 68 cytat podany w przypisie 277 nie znajduje potwierdzenia w pozycjach literatury tam przytoczonych;
- s. 172 Tabela 4. *Władze UMK w Toruniu w l. 1946/1947* zamieszczono błędną informację, że prof. dr W. Namysłowski jest dziekanem Wydziału Prawnego, gdy tymczasem był on wówczas dziekanem Wydziału Prawno-Ekonomicznego. Błąd ten powtórzono w Tabeli 5

Tekstu nie poddano należytej korekcie.

5. Syntetyczna ocena rozprawy i konkluzja końcowa

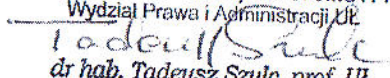
²⁴ M. Komarnicki, *Rozprawa...*, s. 136w4g.

²⁵ Termin łac. *repatriatio* oznacza powrót do ojczyzny osób, które z różnych przyczyn, niezależnych od ich woli znalazły się poza granicami swojego państwa.

²⁶

Przedmiot dysertacji i jej główny cel odnoszą się do ciekawego i wartego zbadania problemu. Sposób sformułowania celu, hipotezy głównej oraz tez pomocniczych zasługują na pozytywną ocenę. Dysertacja nie stanowi oryginalnego, gruntownego omówienia problemu naukowego.

Po zapoznaniu się z treścią rozprawy mgr Michała Komarnickiego pt. *Wydział Prawno-Ekonomiczny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w latach 1945-1953. Studium historycznoprawne* stwierdzam, że omawiana praca doktorska nie spełnia wymogów stawianych dysertacjom doktorskim określonym w art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. W tym stanie rzeczy nie kwalifikuje się do dopuszczenia do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Z wyrazami **KIEROWNIK**
Katedry Badań nad Rozwojem Państwa i Prawa
Wydział Prawa i Administracji UŁ

dr hab. Tadeusz Szulc, prof. UŁ

Łódź, dnia 23.04.2022 r.

